

Üç Ülkenin Kavşağında

SİLOPİ

(Uluslararası Sempozyum Bildirileri)

Sırnak Üniversitesi Yayınları
No: 20

Üç Ülkenin Kavşağında
SİLOPİ
(Uluslararası Sempozyum Bildirileri)

ISBN
978-605-80962-0-2

Genel Yayın Koordinatörü
Prof. Dr. Mehmet Emin ERKAN

Editörler

Doç. Dr. İbrahim BAZ
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR
Dr. Öğr. Üyesi Hasan OSMANOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim HÜSEYİNİ
Dr. Öğr. Üyesi Kasım ERTAŞ
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ACAT
Arş. Gör. İsmet TUNÇ

İç Düzen ve Kapak Tasarım
Mustafa AKBAŞ

Matbaa Sertifika No: 22114

Birinci Baskı
Aralık 2018
Mardin

Baskı-Cilt
Mardin Sesi Gazetecilik Matbaacılık
Yayıncılık Amb. Dağ. San. ve Tic. Ltd. Şti
www.mardinsesi.com.tr

Copyright© Sırnak Üniversitesi Yayınları
Yeni Mahalle Cizre Caddesi
Mehmet Emin Acar Kampüsü 73000 ŞIRNAK
Tel : +90 486 216 82 41- web : www.sirnak.edu.tr

Üç Ülkenin Kavşağında

Uluslararası

S İ L O P İ

SEMPOZYUMU

26-28 Ekim 2018

Silopi'deki Medrese Âlimlerinin Bölgedeki Gayrimüslimlerle Münasebetleri Üzerine Bir Değerlendirme

Fevzi RENÇBER*

Özet: İslam kültürünü ve eğitimini sonraki nesillere aktarma noktasında önemli bir vazifeyi yerine getiren medreseler, aynı zamanda toplumsal hayatın içerisinde de etkin bir konuma sahiptirler. Kuruldukları günden beri topluma önemli hizmetler sunan bu kurumlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra çağın ihtiyaçlarına cevap veremedikleri gerekçesiyle kapatılmışlardır. Ancak bu müesseseler, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gayr-ı resmi birer eğitim kurumu olarak varlıklarını canlı bir şekilde sürdürmüşlerdir. Medreselerin eğitim hizmetlerinin yanı sıra, buradaki hocalar (seyda), birer eğitimci olmanın yanı sıra bölgede topluma birer rehber olmuşlardır. Yaşadıkları yerlerde birçok problemin çözümünde aktif olarak rol alan seydalar, bu yönleriyle de toplumun kanaatlerine önem verdikleri ve saygı duydukları birer lider profili çizmektedirler. Biz de bu çalışmamızda Güneydoğu'daki medrese geleneği içerisinde yetişen âlimlerin, bölgedeki toplumsal yapının önemli bir unsuru olan gayrimüslimlerle münasebetlerini ele alacağız. Günümüzde sayıları azalmış olmakla beraber, geçmişte bölgede çok sayıda Müslüman olmayan topluluğun yaşadığı bilinmektedir. Medrese âlimlerinin bir kısmı gayrimüslimlere karşı katı bir tutum sergilerken bir kısmının ise özellikle Yezidiler ve Keldaniler ile çok olumlu münasebetler kurdukları bilinmektedir. Biz de bu çalışmamızda medrese âlimlerinin gayrimüslimlerle münasebet kurarken takip ettikleri usulü, onların gayrimüslimlere bakış açısını, onlara dair anılarını, geçmiş ile günümüz arasında bu münasebet çizgisinde nasıl bir değişimin meydana geldiği gibi

* Dr. Öğr. Üyesi., Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi A. B. D.

hususları ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Seyda, Gayrimüslim, Medrese, Birlikte Yaşama Kültürü, Silopi.

An Evaluation on The Relations Between The Madrasa Scholars and Non-Muslims in Silopi in The Region

Abstract: The madrasas, which carry out an important task in transferring Islamic culture and education to the next generations, also have an active position within the social life at the same time. since they were established, madrasas had offered important services to the community. They were closed on the grounds they could not meet the contemporary requirements after the Republic of Turkey had been established. However, these institutions continued their existence as an informal educational institution especially in Eastern and Southeastern Anatolia regions. In addition to the educational services of the madrasahs, teachers (seyda) in the region, as well as being an educator, have done the material and spiritual guidance to the community in the region. They are actively involved in the solution of many problems in the places where they live, and in this way they portray a leader profile that they respect and respect the opinion of the society. In this study, we will examine the relations of the scholars who grew up in the madrasa tradition in the Southeast and their relations with non-Muslims who are an important component in the region. It is known that in the past, a large number of non-Muslim communities lived in the region. Some scholars of Madrasa have a strict attitude towards non-Muslims and some of them are known to have a very positive relationship with the Yazidis and the Chaldeans. In this study, we will try to reveal the way in which the scholars of madrasah follow the process of establishing relations with non-muslims, their point of view towards non-Muslims, their memories about them, and how such a change occurred between the past and present.

Key Words: Seyda, Non-Muslim, Medrese, Culture of Living Together, Silopi.

Giriş

Silopi'nin şimdiki ilçe yerinin eski adı tepecik anlamında olan Gırık'tır. Hatta Amu ailesine olan nispetinden dolayı Gırkê Amu (Amu'nun tepesi) denilmiştir. Başka bir rivayete göre ise Cizre Beyi olan Hacı Bedran'nın ölümünden sonra şimdiki Silopi ovasının idare ve yönetimi, oğlu Süleyman'a geçmiştir. O dönem ova "Silonun Ovası" olarak bilinir ve Silopi ismi de buradan gelmektedir. Silopi bölgesi milattan önce çeşitli kavimlerin yaşadıkları bir yerleşim birimi olmuştur. Farklı

dönemlerde Guti, Babil, Med, Asur, Pers, Sasaniler, Emeviler, Abbasiler, Eyyubiler, Zengiler ve Artuklular gibi birçok devletin egemenliğinde kalmıştır. Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Silopi, Cizre ile birlikte Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmıştır. 1960 yılında ilçe olan Silopi, önceleri Mardin'e bağlı iken daha sonra 1990 yılında il olan Şırnak'a bağlanmıştır.¹

Irak, İran ve Suriye üçgeninde yer alan Silopi'nin, geçmişte olduğu gibi günümüzde de özellikle Irak ile olan ilmi irtibatı çok kuvvetlidir. Silopi ile Irak'ın kuzey vilayetleri, ekonomi açısından birbirlerini besledikleri gibi bölge, sosyo-kültürel ve ilmi açılardan da birbirinden etkilenmiştir. Cumhuriyet dönemi boyunca birçok ilim ehli, Silopi'den Irak'ın Zaho ve Duhok bölgelerine giderek oradaki medreselerde ilim tahsil etmişler ve daha sonra memleketlerine geri dönerek özellikle Silopi, Cizre, Şırnak, Siirt ve Hakkari bölgelerinde talebeler yetiştirmişlerdir. Silopi'den Irak'a gidip ilim tahsil eden âlimler, ilmî yeterliliklerinden dolayı bölge halkı tarafından sevilmiş ve saygı görmüşlerdir. Söz konusu âlimler Silopi ve çevre illerdeki medreselerde yetiştirdikleri talebelerle bölgedeki din adamı ihtiyacını karşıladıkları gibi İslam'ın sağlam kaynaklardan öğrenilmesi hususunda da önemli katkılar sunmuşlardır.²

Medreseler tarih boyunca dini eğitim alanında hizmet veren mühim müesseseler olmuşlardır. Bu medreselerin gelişmesinde en önemli prototiplerse medrese âlimleridir. Seyda unvanı ile anılan bu zatlar dini hayatın canlılığında ve sosyal barışın tesisinde önemli roller oynamışlardır.³ Dinsel kurumların getirdiği itibarla toplumda yer alan kanaat önderlerinin varlığı insanımız nazarında kıymetlidir. Dinsel itibar ile kurumsallaşmış rol ve öznelere iyi birer örnek doğu ve güneydoğudaki

¹ Metin Tuncel, "Şırnak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, c. 39, s. 109-111.

² Geçmişten günümüze şark medreselerinde siyasi ve itikadi konularda eserler telif edilmiştir. Şark medrese geleneğinde mezhep algısını tahlil, mezheplerin tasnifinin genel özellikleri, itikadi konularda yapılan çalışmalar için bkz. Metin Bozan, "Şark Medreseleri Geleneğinde Fırak Yazıcılığı", *Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler Uluslararası Sempozyumu*, 2013, cilt: I, s. 677-693.

³ Recep Aslan, "Molla Halid Zengoki ve İlmî Kişiliği", *Uluslararası Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, I-II*, Muş Alparslan Üniversitesi, 05-07 Ekim 2012, Muş 2013, II, 737; İsmetullah Sami, "Doğu Medreselerinde Eğitim-Öğretim -Çokreşi Örneği-", *Uluslararası Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, I-II*, Muş Alparslan Üniversitesi, 05-07 Ekim 2012, Muş 2013, II, 159.

seydalarır.⁴

Silopi cumhuriyet döneminde ilçe olarak yeni olmasına rağmen bölgede birçok kadim medeniyet varlığını devam ettirmiştir. Tarihsel ve kültürel olarak birçok medeniyete beşiklik ettiği gibi birçok dine de ev sahipliği yapmış bir bölgedir. Geçmişten günümüze Güney Doğu Anadolu Bölgesi medreselerinde yetişen ve bu medreselerde hayatını tedrisata adanmış birçok alim ve seyda bulunmaktadır. Osmanlıdan cumhuriyet dönemine geçişte tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla bölgedeki ilmi gelenek, icazet geleneği ile faaliyetlerini yürüten ve gönüllülük esasına dayalı medreselerde gerçekleşmiştir. İşte bu çalışmamızda seydaların birçok etnik ve dini unsura ev sahipliği yapan Silopi’de, birlikte yaşama tecrübesine etkilerini tartışacağız.

Seydalar ve Örnek Olaylar

Seyda kelimesi öncelikli olarak medrese sahibi ve icazetname verebilecek derecede büyük müderris olan din alimleri veya büyük tarikat pirleri için kullanılan en saygın dinî-ilmî-manevî unvandır. Kitleler üzerinde en etkili olan manevi şahsiyetleri ifade eder.⁵ Seydaların dinî hayattaki yerleri; müderrislik, fetvalarıyla dinî problemleri çözmek ve barış ve arabuluculuk çalışmaları çerçevesinde olmuştur.⁶

1-Mele Ramazan (Rasul) Öznen

Rasul Öznen 1954 yılında Silopi Çardaklı Köyünde doğdu. 1967 yılında Şırnak’ın Silopi İlçesine bağlı Başköy’de Molla Hasan Baran’ın yanında ve 1968 yılında Silopi merkezde ikamet eden Seyit Hasan Bilen’in yanında Arapça dersleri aldı. 1969-1972 yılları arasında Kuzey Irak’ta Fıkıh, Tefsir ve Hadis ilimlerini okudu. 1973 yılında Irak’ın Duhok ilinde İmam Hatip okulunu okudu. Vatani görevini yapmak için 1975 yılında Türkiye’ye döndü. 1985’te Mardin İmam Hatip lisesinden mezun oldu. 1988 yılında Silopi’nin Çardaklı Köyüne Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İmam Hatip olarak atandı ve halen aynı yerde görev yapmaktadır. Halk arasında

⁴ Ejder Ulutaş, *Toplumsal Bir Tip: Kanaat önderi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), SÜSBE, Konya 2015, s. 90.

⁵ Mehmet Yalar, “Seyda, Mele ve Feqilerin Bölgenin Dini ve Kültürel Hayatındaki Yeri”, *Uluslararası Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, I-II*, Muş Alparslan Üniversitesi, 05-07 Ekim 2012, Muş 2013, I, 460.

⁶ Yalar, s. 463-464.

Molla Ramazan olarak tanınmaktadır ve iyi derecede Arapça bilmektedir.⁷

Özellikle müslim-gayr-i müslim ilişkileri söz konusu olunca Silopi bölgesindeki seydaların çok önemli fonksiyonlar icra ettikleri görülmektedir. Silopi Çardaklı Köyü'nde imam hatip olarak görev yapan Mele Ramazan Öznen, kendilerinin medresede yetiştikleri dönemlerde müslim-gayr-i müslim ilişkilerinin Silopi yöresinde iyi olduğunu zikretmiştir. Mele Ramazan Öznen, bu konuda özellikle Seyyid Hasan Bilen ve Molla Muhammed Agitoğlu'nun yoğun gayretlerinin olduğunu yaptığımız mülakatlar esnasında ifade etmiştir. Molla Muhammed Agitoğlu ve Seyyid Ahmet Bilen'in bölgede yetiştirdiği seydalar ve toplumu irşad ve tebliğ etme gayretlerinin Müslümanlar arasında gayr-i müslim gruplara karşı ön yargıyı kırdığını ifade etmiştir.⁸ Bölgede icazetli seydaların sayısı arttıkça bölgedeki müslim-gayr-i müslim ilişkilerinin geliştiğini, seydaların sürekli iyiliği emrettiklerini, Hz. Peygamber'in Medine İslam devletini kurarken Hristiyan ve Yahudilerle birlikte Medine vesikasını imzaladığını, yine Hz. Peygamber'in savaş eden veya sulh eden gayr-i müslim gruplarla ilişkilerinin açık olduğunu, cehaletin her zaman iki grup arasında gerginliği artırdığını belirtmiştir.⁹

Mele Ramazan Öznen duyduğu bir hadiseyi şu şekilde aktarmaktadır: Şeyh Seyda'nın halifesi Şeyh İsmet bir gün Silopi ilçesine bağlı Gürümlü Köyü'ne giderken yolda karşılaştığı bir gruba selam verir. Selam verdikten sonra selamlaştığı grubun bölgede yaşayan Hristiyan insanlar olduğunu fark eder. Daha sonra karşılaştığı gruba dönerek "Siz Hristiyan'sınız. Hristiyan'a selam verilmez, selamımı geri verin!" dediğini anlatır. Mele Ramazan bölgede gayr-i müslimlerle alakalı ilişkilerin farklı meşreplere bağlı insanlar tarafından yıpratıldığını da anlatmaktadır.¹⁰ Mele Ramazan, bu tür hadiselerin nadiren yaşanmış olduğunu ifade etse de bölgede bu davranışları sergileyen insanların var olduğuna işaret etmektedir.

⁷ Zeki Öznen, Mele Ramazan'ın oğlu, Silopi-1988.

⁸ Molla Muhammed Agitoğlu hakkında geniş bilgi için bkz. Fatma Agitoğlu, *Medresede Bir Ömür: Molla Muhammed Agitoğlu*, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Lisans Bitirme Tezi (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kasım Ertaş), Şırnak-2017.

⁹ Ramazan Öznen, Seyda, 1954 Silopi doğumlu.

¹⁰ Ramazan Öznen, Seyda, 1954 Silopi doğumlu.

2-Seydayê Mele Mihemeyê Koçer

Seydayê Mele Mihemeyê Koçer, Şırnak'ın İdil Deştadarê (Sırtköyü) köyünde, 01.01.1954 yılında dünyaya gelmiştir. Kur'an-ı Kerim harflerini 10 -13 yaşları arasında çobanlardan ve abisi Abdullah'tan öğrenerek ilim tahsiline başlamıştır. Daha sonra babası kendisini bölgede tanınan alimlerden Şeyh Fahrettin'e emanet eder. İki yıl bu âlimin yanında kalıp Kur'an-ı Kerim'i öğrendikten sonra, medresede okutulan kitap dersleri için Seydayê Mele Tahir'in yanına geçer. Daha sonra Tillo'ya geçen Seyda, burada bulunan Mele Bedreddin'den Molla Cami dersini alır. Ardından Şırnak'a bağlı Ğendek köyüne Mele Ali ve Mele Abdurrahman'ın yanına geçer ve medresede okutulan dersleri almaya devam eder. Medrese dersleri sonrası yönünü Cizre'ye çeviren Seyda, Anadolu'nun değerli âlimlerinden Şeyh Muhammed Nurullah'ın yanına kabul edilir. Burada uzun yıllar şeyhi ile birlikte ilim tahsil eder. Bir süre sonra Cizre'de Mızgefta Reşt'e ders veren Seyit Tahir'in yanına geçip hem dinî hem de pozitif bilimler ile ilgili dersler alır. İlim ile olan imtihanını başarılı bir şekilde tamamlamak isteyen Seyda, burada Mele Abdurrahmanî Bafe'yinin yanına geçer ve burada ilim dersleri görmeye başlar. Daha sonra Mele Hamid Erzaniği'nin yanına geçer. Burada ilim gören Seyda, yönünü seydalar seydası Serdeğli Şeyh Seyda hazretlerinin tekkesine çevirir. Burada bir süre kalan Seyda, iki yıl sonra Şağê'ye, Seydayê Mele Abdülhamid Şağilinin yanına gidip okur. Buradan döndüğünde, can dostum dediği Silopili Seydayê Mele Nurettin Ciro ile Cizre'de Mele Hamid'in yanında ders almaya başlarlar. Buradaki derslerini tamamlayan Seyda, Silopi'ye Seyid Hasan'ın yanına gelir. Bundan sonraki durağı ise Van olmuş ve kısa süre kaldığı Van'dan, Batman'a geçmiştir. Burada şeyh Fahrettin'den dersler alır. Batman'dan döndüğünde yolunu Midyatlı Mele Zübeyir'in yanından geçirir. Tarih 1977 yılını gösterdiğinde Seyda, şeyhinin dergâhına tekrar döner. Şeyh Muhammed Nurullah, eğitimini tamamlayan seydaya icazetini verir.¹¹

İlk olarak Şeyhi tarafından Deştadarê (Sırtköy) yani kendi köyünde görevlendirilir. Burada kısa bir süre görev yaptıktan sonra Silopi'nin Beşiktaş köyüne gelir (1979). Burada bir ay kaldıktan sonra Fahri imam olarak Silopi'nin Saray Köşk (Kunsera) köyüne gelir. 1980 yılında geldiği bu köyde dokuz yıl kalır. Burada geçirdiği uzun ve zorlu yıllardan sonra Seyda Mersin'de, Silopi'nin Kavalı köyünde, 2009-2010 da Beytüşşebap'ın

¹¹ Mahmut İbrahimoğlu, *Göç, Kültür, Yaşam, İnanç: Duderan Dawıdıyan Aşireti*, İstanbul 2016, s.156-157.

Gelejêr (Aşağı Dere) köyü'nde, 2011 yılında Beytüşşebap'ın Çeman (Ayvalık) köyü'nde görev yapar. Yıl 2013'ü gösterdiğinde ise Seyda tekrar Silopi'nin Kavalı köyüne gelir. Burada görev yaptığı sırada 2014 yılında yeni çıkan bir yasa ile icazet sahibi mollalar kadroya alınır. Tüm bu ilim tahsisinden sonra bugün Seyda 64 yaşında ve Silopi'nin merkez Nebi Camii'nde resmi imam olarak görev yapmaktadır. Seydayê Mele Mihemê Dawîdî, günümüzde bölgede büyük bir saygınlık görmektedir.¹²

Yukarıdaki örneğe benzer şekilde 1979 yılında Herbol'e birkaç kilometre uzaklıktaki Silip (Beşiktaş) köyünde fahri imam olarak görev yapan Seydayê Mele Mihemeyê Dawîdî (Mehmet İbrahimoglu), Herbol'deki papazı ziyaret ettiğini ve ona ailece misafir olduğunu belirtmektedir. Ancak Mele Mihemeyê Dawîdî, bazı din adamları ile ilgili olumsuz örnekler de zikretmektedir. Bu çerçevede kendisinden önce bölgede görev yapan bazı imamların, 'Hıristiyanların malları helaldir' dediklerini, böylece insanların komşu köydeki Keldanilere ait hayvanları çaldıkları, onların mallarına zarar verdiklerine dair birtakım bilgilerin kendisine ulaştığını bildirmektedir.¹³ Köyde göreve başladığı zaman bu durumu öğrenen Mele Mihemeyê Dawîdî, bu tutuma sert bir şekilde karşı çıkarak Hıristiyanların mallarının haksız bir şekilde alınmasının kesinlikle dinen yasak olduğunu ve bu tutumun acilen terk edilmesi gerektiğini söyler. Mele Mihemeyê Dawîdî, kendisini ciddi bir şekilde rahatsız eden bu tutum ile mücadele etmeyi, görev yaptığı köy ile sınırlı tutmamış, civar köylere de gidip cuma günleri bu konuda vaaz ve hutbe vererek bu yanlış davranışa son verilmesini öğütlemiştir. Bununla da yetinmeyen Mele Mihemeyê Dawîdî, koçer aşiretlerin¹⁴ toplantı yerlerini ziyaret ederek Hıristiyanlara hiçbir şekilde zarar verilmemesini tembihlemiştir.¹⁵

¹² Mahmut İbrahimoglu, *Göç, Kültür, Yaşam, İnanç: Duderan Dawîdîyan Aşireti*, İstanbul 2016, s. 157.

¹³ Şırnak yöresinde yaşayan etnik dini gruplar için bkz. Kasım Ertaş, "Anadolu'da Bir Varoluş Mücadelesi: Betüşşebap'ta Keldaniler ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları", *Yeni Türkiye*, 2016, cilt: XXII, sayı: 82, s. 813-82; Ramazan Aras, "Kürt Toplumunda Şeyhler ve Müslüman-Hıristiyan İlişkilerine Etkileri: Şeyh Seyda Örneği", *Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre (Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu Bildirileri)*, 2012, s. 155-167.

¹⁴ Bölgedeki göçebe aşiret toplulukları hakkında geniş bilgi için bkz. Mahmut İbrahimoglu, *Göç, Kültür, Yaşam, İnanç: Duderan Dawîdîyan Aşireti*, İstanbul 2016, s.18 vd.

¹⁵ Seydayê Mele Mihemeyê Dawîdî (Mehmet İbrahimoglu), 1954 doğumlu, İdil;

3-Mele Sait Kulî (ö. 2003)

Mele Sait, Silopi'nin Çardaklı (Kulya)¹⁶ köyünde ilimle meşgul olan bir ailede dünyaya gelmiştir. Babası Mele Muhammed (Meheme) dedesi ise Mele Hüseyin (Hısên)'dir. Kur'an-ı Kerim ve itikat ilmi üzerine gördüğü ilk tahsilini babasının yanında tamamlayan Sait daha sonra Verimli (Vahsit) köyüne gitti. Orada Mele İbrahim Şırnakî ve Mele Abdülhamit Şahî'den ilim tahsil etti. Mele Sait, Silopi Vahsit'taki bu medresede sarf ve nahiv kitapları olarak bilinen *Bina*, *Emsile*, *İzzî*, *Merrâh*, *Avâmil*, *Zurûf* ve *Terkîb* gibi eserleri okudu. Daha sonra Irak'ın Zaho ve Duhok kentlerine giderek Mele İsmail Navişki ve Mele Ahmed b. Abdulhalik el-Akri isimli hocaların medreselerinde ilim tahsil etti.¹⁷ Zaho ve Duhok bölgelerindeki medreselerde eğitimini tamamlayan Mele Sait, daha sonra kendi köyüne dönmüş, Çardaklı (Kulya), Düzalan (Fêrka)¹⁸ ve Silopi merkezde görev yapmış ve 2003 yılında vefat etmiştir.¹⁹

Mele Sait Kulî²⁰ Bepin köyüne imamlık yapmaya gider. Köylüler imam evi yapmaya karar verirler. Bunun için kavak ağaçlarının kesilmesi gerekir. Köylüler ağaç kesimi için hocaya gün verir. Hoca o gün bir traktörle ağaçların olduğu yere gider, ancak köylüleri bulamaz. Bu ara yolda köyde yaşayan Hristiyan vatandaşları görür. Onlar hocaya "Sakin Müslümanların sözüne kanmış olmayasın" der. Ardından yaşlı Hristiyan oradaki diğer Hristiyanlara; "Kardeşim siz de Müslümanlar gibi olmayın, çabuk hocaya yardım edin ve cami lojmanı için ağaç kesin" der. Böylece cami evi için ilk destek köydeki Hristiyanlardan gelmiş olur.

4. Seyda Abdullah Kaplan

1951 yılında Silopi'de doğdu. İlkokulu Silopi ilçesine bağlı Verimli köyünde okudu. İlkokuldan sonra iki yıl çeşitli hocalardan Arapça ve dinî bilgiler üzerine dersler aldı. 1965 yılında Mardin İmam Hatip Okulu'na kaydoldu. 1972 yılında Adana İmam Hatip Okulu'ndan mezun oldu. 31.08.1972 yılında Bozöyük ilçesine İmam Hatip olarak atandı. 1975-1976 yıllarında askerlik görevini ifa etti. 1977 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü'ne kayıt oldu. 1981 yılında Enstitü'nden mezun oldu.

¹⁶ Silopi ilçe merkeze yakınlığı 15 km mesafede olup Irak'a nazır sınır köylerden birisidir.

¹⁷ Ahmet Özdemir, Mele Saidin akrabası

¹⁸ Cudi dağının eteklerine kurulmuş ve Silopi ilçe merkezine yaklaşık 10 km uzaktadır.

¹⁹ Ahmet Özdemir, Mele Saidin akrabası.

²⁰ Ahmet Özdemir, Mele Saidin akrabası.

Aynı yıl Diyanet işleri başkanlığınca yapılan vaizlik imtihanını kazanarak 15.12.1981 tarihinde Silopi ilçesine müftü olarak atandı. 1991 yılında Şırnak müftülüğüne tayin edildi. 1992 yılında kendi isteğiyle tekrar Silopi ilçe müftülüğüne atandı. 2002-2005 yılları arasında Cizre ilçe müftülüğü görevini yürüttü. 2006 yılında yeniden Şırnak İl Müftülüğüne atanmıştır. Daha sonra Şırnak İl Müftülüğü görevini yürütürken Mayıs 2014'te Diyanet İşleri Başkanlığına Başkanlık Müşaviri olarak atandı. Müftülük tecrübesi kendisine bölgede cereyan eden toplumsal meselelerin çözümünde bir seyda olarak etkin rol vermiştir. Evli olan Abdullah Kaplan Arapça ve Farsça bilmektedir.²¹

Abdullah Kaplan, Silopi müftülüğü görevini yürüttüğü 1983-84 yıllarında, imam-hatiplik görevini Nurettin Ciru'nun yaptığı Görümlü Merkez Camii'nin devam eden minare inşaatını incelemek için Görümlü'ye gider. Söz konusu dönemde imkânlar sınırlı olduğu için inşaat için gerekli olan kumun nakliyesi, insanlar tarafından sırtta taşınan heybelerle yapılmaktadır. Kaplan, cami inşaat alanına heybelerinde kum taşıyan kadınları görünce duygulanır ve '*Allah razı olsun ne kadar güzel bir iş yapıyorlar*' der. Köyün imamı Nurettin Ciru ise, '*Hocam bu kadınların yarısı Hıristiyan komşularımızdır*' diyerek köydeki Keldani komşularının da caminin minare inşaatına yardım ettiğini belirtir.²²

Sonuç

Silopi bölgesi ile özellikle Irak'ın kuzey illeri Duhok ve Zaho mıntıkası, cumhuriyet dönemi boyunca ilmi ve kültürel etkileşim içinde olmuştur. Osmanlı döneminde her iki taraf arasında herhangi bir sınır yok iken daha sonra sınırların yeniden çizilmesi sonucu her iki bölge birbirinden ayrılmıştır. Bununla beraber Silopi ile Zaho arasında ilmi ve kültürel iletişim devam etmiştir. Zaho ve Duhok bölgelerindeki mahalli medreselerin Silopi ve çevresindeki âlimler üzerinde önemli tesiri olmuştur.

Bölge değişik kültürlere mensup bireylerin bir arada yaşadığı önemli hususiyetleri bünyesinde muhafaza etmekte; barış ve hoşgörü çerçevesinde, din ve vicdan hürriyeti düzleminde, insani ilişkiler kurarak, komşuluk, selamlaşma, evlilik, davet ve ziyaretler, ticaret, yardımlaşma

²¹ Recep Özdirek, Cumhuriyet Döneminde Şırnak Bölgesinde Yaşayan Âlimlerin Fıkıhla İlgili Eselerinin Değerlendirmesi, Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu, 2010, s. 722.

²² Abdullah Kaplan, 1951 doğumlu, Silopi.

örneklerini bünyesinde barındırmaktadır. Tebliğimizde bölgenin kanaat önderleri olan seydaların, âlimlerin birlikte yaşama kültürüne ve hoşgörü ortamına nasıl katkı sağladığını ele almanın yanında yaşanan bazı olumsuzluklara da değinilmiştir. Geçmişte bir arada yaşamayı başaran bir neslin torunları olarak bu kültürün yaşatılması için üzerimize düşen görevleri yapmak durumundayız.

Silopi büyük Osmanlının ve büyük Türkiye'nin, bir arada yaşamaya ve farklı olanlara tahammül etmeye örnek olacak küçük Türkiye'sidir. Bölge geçmişte farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, farklı dinlerin, farklı dillerin yaşatılmasına imkân sağlamışken nasıl oluyor da günümüzde birbiriyle uğraşan, birbirlerini yok etmeye çalışan insanların yaşadığı bir yer haline gelmiştir. Hz. Peygamber'in Medine İslam devletini kurarken Müslüman Yahudi ve Hristiyanlarla birlik, beraberlik ve huzur içinde bir medeniyeti inşa ederken bugün bize düşen tekrar bu medeniyete sahip çıkmak ve canlandırmaktır. Sonuç olarak Medrese âlimlerinin bir kısmı gayrimüslimlere karşı katı bir tutum sergilerken bir kısmının ise özellikle Yezidiler ve Keldanilerle çok olumlu münasebetler kurdukları tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Aras, Ramazan, “Kürt Toplumunda Şeyhler ve Müslüman-Hıristiyan İlişkilerine Etkileri: Şeyh Seyda Örneği”, *Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre (Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu Bildirileri)*, 2012, s. 155-167.
- Agitoğlu, Fatma, *Medresede Bir Ömür: Molla Muhammed Agitoğlu, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Lisans Bitirme Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kasım Ertaş), Şırnak-2017.*
- Aslan, Recep, “Molla Halid Zengoki ve İlmî Kişiliği”, *Uluslararası Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, I-II*, Muş Alparslan Üniversitesi, 05-07 Ekim 2012, Muş 2013, II, 737.
- Bozan, Metin, “Şark Medreseleri Geleneğinde Fırak Yazıcılığı”, *Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler Uluslararası Sempozyumu*, 2013, cilt: I, s. 677-693.
- Ertaş, Kasım, *Anadolu'da Bir Varoluş Mücadelesi: Betüşşebap'ta Keldaniler ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları*, Yeni Türkiye, 2016, cilt: XXII, sayı: 82, s. 813-82.
- İbrahimoglu, Mahmut, *Göç, Kültür, Yaşam, İnanç: Duderan Dawıdıyan Aşireti*, İstanbul 2016, s.156-157.
- İsmetullah, Sami, “Doğu Medreselerinde Eğitim-Öğretim –Çokreşi Örneği-”, *Uluslararası Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, I-II*, Muş Alparslan Üniversitesi, 05-07 Ekim 2012, Muş 2013, II, 159.
- Özdirek, Recep, *Cumhuriyet Döneminde Şırnak Bölgesinde Yaşayan Alimlerin Fıkıhla İlgili Eselerinin Değerlendirmesi*, Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu, 2010, s. 722.
- Tuncel, Metin, “Şırnak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, c. 39, s. 109-111;
- Ulutaş, Ejder, *Toplumsal Bir Tip: Kanaat önderi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), SÜSBE, Konya 2015, s. 90.

Yalar, Mehmet, “Seyda, Mele ve Feqilerin Bölgenin Dini ve Kültürel Hayatındaki Yeri”, *Uluslararası Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, I-II*, Muş Alparslan Üniversitesi, 05-07 Ekim 2012, Muş 2013, I, 460.

Kaynak Kişiler

Abdullah Kaplan, 1951 doğumlu, Silopi.

Ahmet Özdemir, Mele Saidin akrabası.

Ramazan Öznen, Seyda, 1954 Silopi doğumlu.

Seydayê Mele Mihemeyê Dawîdî (Mehmet İbrahimoglu), 1954 doğumlu, İdil.

Zeki Öznen, Mele Ramazan'ın oğlu, Silopi-1988.

Fotoğraflar

Seydaye Mele Mihemeyê Dawîdî ile mülakat yaparken.

Seyda Abdullah Kaplan ile mülakat yaparken.

Seyda Ramazan Öznen ile mülakat yaparken.

Bölgede Yaşayan Hristiyanlarla mülakat yaparken.

Çardaklı köyünde mülakat sonrası hatıra fotoğrafı.